

Examen VWO

2014

tijdvak 1
maandag 19 mei
9.00 - 12.00 uur

geschiedenis (pilot)

Dit examen bestaat uit 30 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 79 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd.

Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Door de tijd heen

De volgende historische sterrenkundigen staan in willekeurige volgorde:

- 1 Nicolaas Copernicus stelde vast dat de zon centraal stond in ons sterrenstelsel, wat bijdroeg aan de verandering van het middeleeuwse mens- en wereldbeeld.
- 2 De sterrenkundige Abu Rayhan al-Biruni, die in dienst was van de eerste islamitische vorst in Perzië, berekende de straal van de aarde.
- 3 De Griekse geleerde Anaxagoras werd gedwongen de stadstaat Athene te verlaten, omdat hij onderwees dat zon en maan geen goden waren maar uit vaste materie bestonden.
- 4 De astronoom Ptolemaeus ontwikkelde vanuit het Romeinse cultuurcentrum Alexandrië een naar hem genoemd model van ons sterrenstelsel.
- 5 De verlichte Fries Eise Eisinga bewees door de bouw van een schaalmodel van het zonnestelsel dat de paniek voor een dreigende botsing van planeten ongegrond was.
- 6 Johannes Fabricius nam voor het eerst met behulp van een telescoop de zonnevlekken en de rotatie van de zon waar. Zijn observaties leverden een bijdrage aan de wetenschappelijke revolutie.

- 2p 1 Zet deze zes historische personen in de juiste volgorde, van vroeger naar later. Noteer alleen de nummers.

Prehistorie en oudheid

Gebruik bron 1.

Aan deze vragen kun je de voorwaarden ontlene waaraan je moet voldoen om deel te mogen nemen aan het bestuur in Athene. Deze voorwaarden waren bedoeld om de Atheense democratie te beschermen.

- 4p **2** Leg dit uit door:
- aan de bron twee verschillende voorwaarden te ontlene en
 - bij elke voorwaarde aan te geven waardoor deze de Atheense democratie beschermt.

Gebruik bron 2.

De gebeurtenissen die in de bron worden beschreven passen bij een kenmerkend aspect van de Oudheid.

- 1p **3** Noem dit kenmerkend aspect.

Gebruik bron 2.

Een conclusie:

Uit dit bronfragment kun je concluderen dat de val van het Romeinse Rijk wordt veroorzaakt door zowel politieke als militaire ontwikkelingen binnen het Romeinse Rijk.

- 4p **4** Ondersteun beide delen van de conclusie met de bron.

Prehistorie en oudheid

bron 1

Als een Grieks burger een ambt wil vervullen in de stadstaat Athene wordt hij gecontroleerd door de Raad, de bestuurders van de stad. Een fragment uit een vierde-eeuwse beschrijving van dit gebruik, de *dokimasia*:

Wanneer ze je kwalificaties controleren, vragen ze eerst: "Wie is je vader en wat is je deme¹⁾? Wie is je vaders vader, wie is je moeder, en wie is haar vader en wat is zijn deme?" Dan vragen ze de kandidaat (...) of hij familiegraven heeft en waar die zijn, of hij zijn ouders goed behandelt, of hij zijn belastingen betaalt en zijn dienstplicht heeft vervuld.

Wanneer al deze vragen zijn gesteld, moet de kandidaat getuigen oproepen. Wanneer hij deze heeft opgeroepen, wordt er gevraagd: "Heeft iemand een beschuldiging in te brengen tegen deze man?"

Als iemand hem ergens van beschuldigt, worden de aanklacht en de verdediging gehoord en vervolgens wordt de zaak, door middel van handopsteking, beslist door de Raad.

noot 1 een deme is een woonkern, een soort gemeente

bron 2

Rond 417 beschrijft Paulus Orosius gebeurtenissen uit de recente geschiedenis van zijn vaderland Spanje, dat al eeuwenlang deel uitmaakt van het Romeinse Rijk:

In 406 staken de Alanen, Sueven, Vandalen en veel anderen met hen de Rijn over. Ze vielen Gallië binnen en rukten op tot aan de Pyreneeën. Omdat zij op dat moment nog werden tegengehouden door deze barrière, keerden zij op hun schreden terug en overspoelden de nabijgelegen provincies. Terwijl zij huishielden in Gallië, greep Gratianus, een inwoner van Brittannië, daar de macht. Hij werd vermoord en in zijn plaats werd Constantijn gekozen, een man uit de laagste rangen van het leger. Nadat hij zich de keizerlijke waardigheid had aangemattigd, stak hij over naar Gallië. Misleid door bondgenootschappen met onbetrouwbare barbaren, berokkende hij de staat daar veel schade (...). Constantijn zond zijn zoon Constans naar Spanje. Met hem stuurde hij bepaalde barbaren mee, die ooit als bondgenoten waren aanvaard en in militaire dienst waren genomen. Zij werden belast met de bewaking van de bergpassen door de Pyreneeën. (...)

Zij verzaakten echter hun plicht. Ze lieten de passen onbewaakt en stelden de provincies van Spanje bloot aan de volkeren die rondzwierven in Gallië. Ze sloten zich zelfs bij hen aan. Nadat de volkeren een tijdje moordend hadden rondgetrokken, waarbij ze mensen en goederen veel schade toebrachten, verdeelden ze het land door middel van loting onder elkaar. Tot op heden hebben ze het in hun bezit.

De middeleeuwen

Gebruik bron 3 en 4.

Missionarissen die Europa willen kerstenen, zoeken vaak de koning van een gebied op om hem te bekeren.

- 2p 5 Ontleen hiervoor uit elk van beide bronnen een verschillend motief.

Gebruik bron 3 en 4.

Stel: je doet onderzoek naar de rol van koningen bij de verspreiding van het christendom over Europa en je gebruikt deze twee bronnen. Je stelt vast dat de informatie uit de ene bron betrouwbaarder is voor je onderzoek dan de informatie uit de andere bron.

- 2p 6 Geef met twee argumenten aan, welke bron de betrouwbaarste informatie voor je onderzoek bevat.

In de zesde eeuw brak voor de eerste keer een pestepidemie uit in het Oost-Romeinse Rijk: er stierven miljoenen mensen en de samenleving raakte ontwricht. Hoewel in de zevende en achtste eeuw ook nog uitbraken van de pest voorkwamen, bleef de eerstvolgende grote, zeer dodelijke pestepidemie uit tot 1347.

- 2p 7 Verklaar met een kenmerkend aspect van de vroege middeleeuwen waardoor grote pestepidemieën in die periode bijna niet voorkwamen in West-Europa.

Gebruik bron 5.

Een bewering:

Uit de bron blijkt dat koning Lodewijk IX streeft naar centralisatie.

- 2p 8 Ondersteun deze bewering met twee argumenten.

De middeleeuwen

bron 3

Fragment uit *De Geschiedenis van de Franken*, tussen 573 en 591 geschreven door bisschop Gregorius van Tours, een van de machtigste mannen van zijn tijd. In het fragment beschrijft hij de bekering van koning Clovis in 496:

De koningin liet de heilige Remigius (de bisschop van Reims) in het geheim bij zich komen. Ze smeekte hem het woord van de verlossing aan de koning over te brengen. De bisschop verzocht Clovis om een persoonlijk onderhoud en drong er bij hem op aan in de ware God, de schepper van hemel en aarde, te geloven en zijn eigen afgoden op te geven (...). De koning antwoordde: "Ik heb u bereidwillig aangehoord, heilige vader. Er blijft echter een probleem. Het volk onder mijn bevel zal niet bereid zijn de oude goden op te geven. Toch zal ik naar mijn mensen toegaan en overbrengen wat u mij zojuist hebt verteld." Clovis organiseerde een bijeenkomst, maar door tussenkomst van de goddelijke macht riep heel het volk, nog voordat de koning zijn mond kon opendoen, eensgezind uit: "We zullen onze sterfelijke goden verwerpen, vrome koning, en zijn bereid de onsterfelijke God waarover Remigius preekt te volgen." Het nieuws bereikte de bisschop. Hij was zeer verheugd en beval dat de doopvont klaar moest worden gemaakt.

bron 4

In 602 vaardigt koning Ethelbert van Kent in Engeland een wet uit. Enkele jaren voordat deze wet wordt opgesteld, heeft een christelijke missie uit Rome Engeland bereikt. Een fragment uit deze wet:

Schade toegebracht aan het bezit van God en de Kerk moet twaalfvoudig worden gecompenseerd; aan het bezit van een bisschop elfvoudig; aan het bezit van een priester negenvoudig; aan dat van een diaken zesvoudig; aan dat van een gewone geestelijke drievoudig.
Verstoring van de vrede in een kerk moet tweevoudig worden vergoed; verstoring van een bijeenkomst ook tweevoudig.

bron 5

In 1247 laat koning Lodewijk IX van Frankrijk een onderzoek instellen in Normandië. Speciale controleurs noteren de klachten van de plaatselijke bevolking:

Klacht nummer 465: De abt en het klooster van Silly-en-Gouffern beklagen zich erover dat de koning belasting heft op de verkoop van hout uit de bossen van Blanefosse in de parochies Saint-Martin-sur-Vivre en Belhotel. De abdij was gewend het hout belastingvrij te verkopen in de tijd van koning Filips en in de tijd van de vader van de huidige koning.

Vroegmoderne tijd

Gebruik bron 6.

De verklaring van Jean Bodin voor de stijging van de prijzen illustreert een kenmerkend aspect van de zestiende eeuw.

2p **9** Toon dit aan.

In 1603 werd de Engelse koning James I de eerste koning van Engeland, Ierland en Schotland samen. Enkele jaren later introduceerde hij de 'Wetten van Iona'. Hierin werd bepaald dat de kinderen van de Schotse katholieke adel opgeleid moesten worden op Engelstalige protestantse scholen.

2p **10** Leg uit waardoor de 'Wetten van Iona' konden bijdragen aan de centralisatie van het rijk van James I.

Gebruik bron 7.

Uit de bron blijkt dat de autoriteiten van Delft aanhangers zijn van de Reformatie.

2p **11** Leg dit uit.

Gebruik bron 8.

In dit bronfragment geeft Thomas Paine een aantal van zijn ideeën weer.

4p **12** Leg uit:

- dat Thomas Paine een rationeel optimist is en
- waardoor zijn ideeën in de negentiende eeuw minder aanhang krijgen.

Gebruik bron 9.

Uit dit testament kun je concluderen dat Lodewijk XVI hoopt dat het absolutisme blijft bestaan in een verlichte vorm.

2p **13** Leg dit uit.

Vroegmoderne tijd

bron 6

In 1568 schrijft de Franse jurist Jean Bodin over de stijging van de prijzen in Europa:

Ik ben van mening dat de belangrijkste oorzaak van de stijging van de kosten van levensonderhoud, en om zo te zeggen de enige die tot op heden door niemand werd aangehaald, de overvloed is aan goud en zilver, die thans in dit koninkrijk groter is dan 40 jaar geleden. De Spaanse koning, meester over de nieuwe gebieden, heeft Spanje overstelpt (en niet alleen Spanje maar heel Europa) met het goud en zilver, waaraan deze gebieden zo rijk zijn.

bron 7

Op 25 november 1607 wordt in Delft bekend gemaakt:

Verboden op Sint-Nicolaasavond met koopwaar op de markt te staan:
De autoriteiten van de stad Delft hebben gemerkt dat op 5 december, de zogenaamde sinterklaasavond, de markt bezet is met veel kramen. Daar worden verschillende goederen verkocht waarvan men de kleine kinderen wijs maakt dat Nicolaas die aan hen geeft. Dat is een zaak die niet alleen in strijd is met de goede orde en het gezag, maar het leidt de mensen ook af van de ware godsdienst. Zo krijgen we hier ongeloof en afgoderij. Daarom hebben schout en schepenen, samen met de burgemeesters besloten dat voortaan niemand, inwoner van Delft of niet, op Sint-Nicolaasavond met marktkramen, goederen of artikelen op de markt of waar dan ook mag gaan staan. Bovendien wordt verboden om voortaan brood, koek, suiker of andere etenswaren waarop iets staat afgebeeld te verkopen of uit te stallen. Koeken met afbeeldingen worden meteen in beslag genomen!
Bekendgemaakt bij het luiden van de grote klok van het stadhuis,
25 november 1607.

bron 8

De Engels-Amerikaanse filosoof Thomas Paine schrijft aan het einde van de achttiende eeuw een essay over de rechten van de mens. Een gedeelte hieruit:

Als de barbaarsheid van de huidige oude regeringen verdwijnt, zullen de morele verwachtingen van naties ten opzichte van elkaar worden aangepast. Mensen zullen niet langer opgroeien met het barbaarse idee hun eigen soortgenoten voor vijanden te houden, omdat zij door het toeval der geboorte leven in landen met verschillende namen.

Hieruit volgt dat de mens, als hij niet verpest wordt door regeringen, van nature de vriend is van zijn medemens en dat de menselijke natuur niet uit zichzelf slecht is. De geest van jaloezie en wreedheid, die de regeringen van twee landen kan bezielen en die hen afhankelijk maakt van belastinginning, wijkt nu voor de voorschriften van de rede, recht en menswaardigheid.

bron 9

Tijdens de Franse democratische revolutie wordt de Franse koning Lodewijk XVI afgezet en ter dood veroordeeld. Op 25 december 1792 schrijft de koning, in afwachting van de voltrekking van de doodstraf, zijn politiek testament:

Ik vergeef met heel mijn hart diegenen die zich tot mijn vijanden hebben gemaakt zonder dat ik hun daarvoor enige reden heb gegeven en bid God om hen te vergeven, zelfs diegenen die mij vanuit een verkeerd ideaal, of vanuit een verkeerd begrepen ideaal, veel kwaad gedaan hebben. Ik raad mijn zoon aan, als hij het ongeluk heeft koning te worden, eraan te denken dat hij zich helemaal moet wijden aan het geluk van zijn medeburgers. Dat hij elke haat moet vergeten en elk gevoel dat verband houdt met het kwaad en het verdriet dat ik onderga. Dat hij het geluk van de volken enkel na kan streven door volgens de wetten te regeren, maar dat tegelijkertijd een koning enkel gerespecteerd wordt, en het goede kan doen dat zijn hart ingeeft, zolang hij maar de nodige autoriteit heeft. En dat hij anders, als hij beperkt wordt in zijn acties en nauwelijks respect weet af te dwingen, eerder nutteloos en een ergernis is dan nuttig.

Moderne tijd

Fenna Mastenbroek (1788–1826) was in haar tijd een populaire Nederlandse schrijfster van romans, korte verhalen en gedichten. In het voorbericht van haar *Lectuur voor vrouwen* schreef Fenna: "Voor mannen te schrijven is minder mijn taak, omdat daartoe veelal een geleerdheid wordt gevorderd, welke ik niet bezit, en die ook, volgens 't algemeen oordeel, geen sieraad der vrouw is."

- 2p **14** Leg uit dat Fenna niet gezien kan worden als voorloper van het feminisme.

Gebruik bron 10.

Bij deze bron kun je drie conclusies trekken:

- 1 Bismarck doet niet mee met het modern imperialisme.
- 2 Dit gesprek past bij de Duitse alliantiepolitiek.
- 3 Een gesprek met deze politieke strekking zal na de troonsbestijging van Wilhelm II niet meer voorkomen.

- 3p **15** Ondersteun elk van deze conclusies.

Gebruik bron 11.

In 1919 zouden Duitse vrouwen met de gegevens uit deze tabel duidelijk kunnen maken waarom zij kiesrecht moeten krijgen.

- 2p **16** Leg uit welk argument zij aan deze gegevens kunnen ontleen.

Gebruik bron 12.

In de negentiende eeuw ontstaan verschillende politieke stromingen.

- 4p **17** Geef een toelichting bij deze prent door:
- (zonder bron) twee redenen te noemen waardoor arbeiders in de negentiende eeuw zich konden gaan verenigen en
 - uit te leggen welke boodschap de maker van deze prent wil overbrengen.

In 1924 trad het Dawesplan in werking. De Verenigde Staten hadden verschillende motieven om het Dawesplan uit te voeren.

4p **18** Leg uit:

- welk economisch motief de Verenigde Staten hadden om het Dawesplan uit te voeren en
- waardoor het Dawesplan kon bijdragen aan het Europese machtsevenwicht.

Gebruik bron 13.

In 1933 groeit de macht van Hitler sterk.

4p **19** Noem twee oorzaken van de groeiende macht van Hitler en geef bij elke oorzaak aan hoe deze in de brief naar voren komt.

Gebruik bron 13.

Stel: je onderzoekt de populariteit van Hitler in 1933 in Duitsland.

1p **20** Geef een argument voor de betrouwbaarheid van de informatie uit deze bron voor je onderzoek.

Moderne tijd

bron 10

In 1873 schrijft de Britse ambassadeur in Berlijn, Lord Odo Russell, een brief naar de Britse minister van buitenlandse zaken, Lord Granville:

Berlijn, 11 februari 1873

Beste Lord Granville,

Vorst Bismarck vroeg me vanavond na het diner om met hem een pijp te roken in de salon.

In de eerste plaats wilde hij mijn medewerking verkrijgen bij het weerleggen van laster. Het was hem ter ore gekomen, dat de koningin van Holland¹⁾ die, om onbegrijpelijke redenen die alleen zijzelf kende, een fervent tegenstandster was van Pruisen en van de Duitse eenheid, erin geslaagd was tijdens haar talrijke reizen naar Engeland het idee te verspreiden dat Pruisen van plan was Nederland te annexeren met het oog op het verkrijgen van kolonies en een vloot voor Duitsland.

Hij (Bismarck) verlangde noch naar kolonies noch naar een vloot. Kolonies zouden in zijn opinie alleen zorgen voor verzwakking, omdat kolonies alleen verdedigd konden worden door een sterke vloot. Duitslands geografische positie vereiste niet dat zij zich zou ontwikkelen tot een sterke maritieme macht. Een vloot die kon wedijveren met die van Oostenrijk, Egypte, Holland of misschien Italië en nauwelijks met Rusland zou voldoende zijn voor Duitsland. Maar het zou voor Duitsland niet interessant zijn zo lang zij geen kolonies had waarmee zij kon rivaliseren met maritieme machten zoals Engeland, Amerika of Frankrijk. Veel kolonies waren hem aangeboden, hij had ze afgewezen en wenste alleen kolenstations die hem waren toegewezen door verdragen met andere landen. Duitsland was in zijn opinie nu groot en sterk genoeg.

noot 1 Prinses Sophie van Württemberg, koningin van Nederland, was de vrouw van koning Willem III.

bron 11

Werkgelegenheid van Duitse industriearbeiders 1914-1919
(maart 1914 = 100)

	mrt.	sep.	mrt.	sep.	mrt.	sep.	mrt.	sep.	mrt.	sep.	mrt.
	'14	'14	'15	'15	'16	'16	'17	'17	'18	'18	'19
man	100	72	84	82	83	84	94	100	102	105	98
vrouw	100	79	98	120	147	173	217	227	234	229	99

bron 12

Prent uit het katholieke tijdschrift De Roskam met als titel '1 Mei-beweging' uit 1921:

Donderdag 21 April 1921 10e Jaargang No. 8

DE ROSKAM

Nadruk verboden. **VERSCHIJNT OM DE VEERTIEN DAGEN.** Nadruk verboden.
Abonnementsprijs van „De Roskam” f 2.30 per jaar; met inbegrip van „De Volkskrant” f 9.30. Losse nummers f 0.10.
Redactie-adres: VAN IMHOFFSTRAAT 28, 's-GRAVENHAGE, TELEFOONNUMMER H. 1356.
Administratie-adres: EMMALEIN 2, 's-HERTOGENBOSCH, TELEFOON No. 70.
Adres voor inzending van teekeningen: L. DE LEEUW, Singel 174, Dordrecht.

1 MEI-BEWEGING.

Dank je, wij hebben ons eigen Meifeest.

Onderschrift:

"Dank je, wij hebben ons eigen Meifeest."

Toelichting

1 mei is voor socialisten een feestdag, de dag van de arbeid,

voor rooms-katholieken is mei de maand van de Mariaverering.

Links op de prent staat een beeldje van Maria met Jezus op haar arm.

bron 13

In 1933 ontvangt Irmgard Brester in Nederland een brief van haar Duitse familieleden waarin staat:

Nu zijn de vlaggen opgeborgen, het gejuich verstomd, nu komt de zware taak van de wederopbouw. Een regering die zo het vertrouwen van het volk geniet, krijgt dat vast wel voor elkaar. Maar daar hoort een ijzeren vuist bij. En Hitler zal moeten oppassen dat zijn beweging geen gevaar loopt. De communisten verbranden nu hun rode vlaggen, opeens willen ze ook nationaalsocialisten worden. Dat gaat natuurlijk niet. Eerst moeten ze een proeftijd van drie jaar in de concentratiekampen doormaken.

Hetzelfde geldt voor de sociaaldemocraten. Dagelijks hoor je van mensen die uit de partij gaan. Plotseling ontdekken ze hun nationaalsocialistische inborst. Dat in zulke perioden van strijd, die om leven of ondergang van een volk gaan, ook ontsporingen voorkomen, die excessen waar jij het over hebt, is niet goed te praten, maar wel te begrijpen.

Door de tijd heen

De volgende historische gebeurtenissen hebben te maken met vredesinitiatieven tijdens de Koude oorlog en staan in willekeurige volgorde:

- 1 Sovjetleider Breznev en de Amerikaanse president Carter ondertekenden een verdrag waarin zij overeenkwamen het aantal atoomraketten te beperken.
- 2 De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Marshall kondigde aan dat de Verenigde Staten wilden investeren in de wederopbouw van de Europese economie.
- 3 De leiders Kennedy en Chroesjtsjov besloten na afloop van de Cubacrisis om een directe telefoonverbinding tussen het Witte Huis en het Kremlin in te stellen.
- 4 De Amerikaanse president Reagan riep zijn collega Gorbatsjov op om in verband met zijn hervormingsbeleid de Berlijnse Muur neer te halen.
- 5 Tijdens de conferentie van Potsdam beslisten de regeringsleiders Stalin, Churchill en Truman dat ter verzekering van de vrede Duitsland in bezettingszones verdeeld werd.
- 6 Sovjetleider Chroesjtsjov kondigde na de dood van Stalin aan, dat de Sovjet-Unie in haar buitenlands beleid een politiek van vreedzame co-existentie ging voeren.

- 2p **21** Zet deze zes gebeurtenissen in de juiste volgorde, van vroeger naar later. Noteer alleen de nummers.

Gebruik de gebeurtenissen uit vraag 21 opnieuw.

Van deze gebeurtenissen kun je zeggen dat ze niet hebben geleid tot duurzame vrede.

- 4p **22** Toon dit aan voor vier van deze gebeurtenissen.

Gebruik bron 14.

In 1947 wordt de Trumandoctrine geformuleerd.

- 4p **23** Leg uit dat Cloyd Sweigert met zijn cartoon:
- verwijst naar de werkwijze van Stalin in Europa na de Tweede Wereldoorlog en
 - laat zien dat de prent aansluit bij het uitgangspunt van de Trumandoctrine.

Op een persconferentie in 1950 kondigde Robert Schuman, de Franse minister van buitenlandse zaken, aan dat de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (EGKS) wordt opgericht. De Franse regering stelde voor, de Frans-Duitse productie van kolen en staal onder één gemeenschappelijke Hoge Autoriteit te plaatsen, in een organisatie die openstaat voor deelneming van de andere Europese landen.

- 4p **24** Geef hierbij een toelichting door uit te leggen:
- dat Schuman met deze aanpak een duurzame vrede wilde bereiken en
 - waarom de Verenigde Staten de Stichting van de EGKS steunden.

Gebruik bron 15.

Een bewering:

Deze toespraak van rechter Kaufman bij de veroordeling van het echtpaar Rosenberg is een voorbeeld van McCarthyisme.

- 3p **25** Ondersteun deze bewering door aan te geven:
- welke doel deze toespraak heeft en
 - waardoor deze toespraak past bij het optreden van senator McCarthy in die tijd.

Rechter Kaufman (*zie bron 15*) legt de schuld van de Korea-oorlog deels bij de Rosenbergs.

- 1p **26** Noem één andere gebeurtenis die bijdroeg aan het uitbreken van de Korea-oorlog.

Gebruik bron 16.

Een interpretatie:

Chroesjtsjov wil met deze beschrijving van Stalin zijn eigen machtspositie verbeteren.

- 4p **27** Ondersteun deze interpretatie door:
- twee redenen te noemen waardoor deze rede zou kunnen leiden tot versterking van zijn binnenlandse machtspositie en
 - uit te leggen waardoor dit zou kunnen leiden tot acceptatie van zijn vreedzame co-existentie buiten de Sovjet-Unie.

Gebruik bron 16.

Sommige historici beweren dat deze toespraak heeft bijgedragen aan het uitbreken van de Hongaarse Opstand.

- 2p **28** Leg uit welke redenering zij daarbij volgen.

Gebruik bron 17.

Michael Cummings geeft in deze prent een visie weer op de gevolgen van de politiek van Gorbatsjov.

- 2p **29** Leg met een verwijzing naar de bron uit, welke visie dat is.

Zowel de politiek van *glasnost* als de politiek van *perestrojka* leidden bij de leden van de Communistische Partij van de Sovjet-Unie tot kritiek op Gorbatsjov.

- 2p **30** Geef een van hun kritiekpunten op de *glasnost* en een van hun kritiekpunten op de *perestrojka*.

Door de tijd heen

bron 14

Een prent uit 1950 van de Amerikaanse tekenaar Cloyd Sweigert in de *San Francisco Chronicle*:

Vertaling:

Op de haan staat: "Frankrijk".

Op de broek van de man met het voer staat: "Franse communisten".

Toelichting

De man in de deur is Stalin, de leider van de Sovjet-Unie.

bron 15

In 1951 veroordeelt rechter Kaufman in New York het echtpaar Rosenberg ter dood. Bij het uitspreken van het vonnis zegt hij:

Burgers die in dit land hun landgenoten verraden, kunnen niet, zoals misschien voor de Tweede Wereldoorlog, geloven in de goedheid van de Sovjet-Unie. (...) Ik beschouw jullie misdaad als erger dan moord. Een moord met voorbedachte rade valt in het niet bij de misdaad die jullie pleegden. Bij een moord doodt de misdadiger zijn slachtoffer. De familie is bedroefd en nadat het recht zijn loop heeft gehad, kan het hoofdstuk worden afgesloten. Maar jullie hebben volgens mij, door de Russen de A-bom in handen te geven, jaren voordat ze die zelf hadden kunnen ontwikkelen, de communistische agressie in Korea veroorzaakt en de daarbij behorende 50.000 slachtoffers. Wie weet hoeveel miljoenen onschuldige mensen nog de prijs moeten betalen van jullie verraad. Het is zeker dat jullie verraad de koers van de geschiedenis heeft veranderd in het nadeel van ons land. Iedereen weet dat we in een constante staat van spanning leven. We zien het bewijs van jullie verraad elke dag om ons heen; de hele natie wordt voorbereid op een atoomaanval.

bron 16

In februari 1956 houdt de leider van de Sovjet-Unie, Nikita Chroesjtsjov, een rede. Veel historici vinden dat hij in de rede een juist beeld schetst van zijn voorganger Stalin, die in 1953 is gestorven. Chroesjtsjov zegt:

Kameraden! De persoonscultus heeft zulke monsterlijke afmetingen aangenomen, omdat Stalin zelf alle denkbare methoden aanwendde die konden dienen voor de verheerlijking van zijn eigen persoon. Een van de meest karakteristieke voorbeelden van Stalins zelfverheerlijking en van zijn gemis aan bescheidenheid is de verschijning van zijn *Beknopte biografie*, in 1948 gepubliceerd. Dit boek is een toonbeeld van de meest liederlijke vleierij, een voorbeeld van een man die zichzelf tot een godheid verheft en van zichzelf een legende van onfeilbaarheid maakt.

bron 17

In augustus 1988 verschijnt deze prent van Michael Cummings in een Britse krant:

Vertaling:

"Als ze als baby al zo is, hoe zal ze dan zijn als ze is opgegroeid?"

In het vlaggetje staat: 'Democratie, vrijheid!'

Toelichting:

Op de baby staat 'Glasnost'.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.